

KAŞKAY SÂ M İF A'ZUN VE ŞİİRİ

MuluHın ÇELİK'

Türk açirei geleneğini >nkn ^nıamî kadar en iyi şekilde küniyan Kaçkayla', ztıvıu bir sū/Aū cdcbıyaia sahiptir. Bu sös.lü edebiyat içerisinde de şiir öncütlü !>ir yff tular EferK.açfcav'ITırfclen'mn varlığı t-e^şatııs) lwr Kaç sıtım telerine oınıulırta. bu aıgldnı temeJkrden bu şüphc&?; çür ve edolıvaUır ŞcnliHtrde. ifalarda. matem meclislerinde ve mühleti" tüjil.mul.i'i'da ^1ı' oku mır

Kaşkay siki, basılıp yayınsuiinamış ve di'vijiıarla yar almamışnı. Kaskay şiirinin kiLabı, *divimı* Ka^kAylnrın gönlü ves lafi-zasıdır. Bunun dışında kalan bİT çok şiir yek olup fJHnuştır

Kaşkay siirmitı *mta* ıctı>ı&ı iıçklif mucıbb^EEir Oul;ırm atttamM. ihtiyaçlarını sosy;i dertlerim niüliKlc ^nîmüüni udun ek şiirdir. Şiir. İv:ışka> nıluıımu vı: il maneviyatının gıdasıdı'. Hnyiniu "bjlnıi ?yrl>kfanna. siyasi b^^ıldra vs zulıjuılcıre kırışı toya» Küşkaybı'ıa şiirlıruıdükt fıryaİsıTi dertlenilin dermanı, iynlıkkır ve felaketler yarasının DielıenutLii'.

Aynen Kn^küy şiirinde diğ, dorc, çöl, orman, yeşillik. 3>ı. çeşno ve tabiatın çeşitli gıJ/e!ırkıFı usvir edilir Bu ilkelik Kaskaytor'ın koııffT-^öycT JıayatJiin ile ilgilidir. K;ıçk,ly şiirinde \ ay lak ve kışlak havaimi> dıctn t/len goriıllir Yine gög yolbnııdıi. çürpışnıLıııfdn oTcı akraba, kardeş, do^; bu/.ılılnntn güçtcü* üden. obadan ayrılıp yerl^ık hayata ^çmclııı i gHjııı. kederli Kaşkity .^linmı mulueva^rı teşkil eder Çağdış Kaşkay ş'ırfıEıdüJı Alı Efcber Hasanı, bu dıııııııı bir yırunle şüyle dıte gelimekleıdır:

Yoldaşlar

Yoldaşlar

Belke Hafifin yorulun sag töeg

Şad olun damışın dudaglar giite

İtana gcmı g&tjiTeri a% id&g
hdıtdâtti &vr kt Çakan fflr&Irgt ç&dmnf
İlfraz dağufanı, fexmtmıx hadımı. ?
Valimiz dsyuiiib twrt0m&yacftı Uş-
Hazan çeltfflş pt'Zgu'i vurdı hag 'S&£

Kara eler tükân vurmuş ilere
Sıhılmışeg şehır köncine fantilere
Daha kctnm Pg*J güfeşli yolders
Koysın dana Sdmsz drnuğ fög ideg

Türki rfız üşakte? cHfmden düşrtff.
Kuzulara ih diyar, oghMora fci\$
Esil tttmı>\$tffü*r artiff&jgtdmı\$
meclisleri dağ ideg

Küç ü kon t&vreçadarfarkıvtult
Kışlaklar ytırıh, yaylaklar yatfl
Nıv-cevan pejutanh v&relur fievesll
Haİkt derdimizdçu bir oyag ideg

Hiç gQmîm(& ateicıkh çadırhı-
Taylarda çapulnıaz t>nesmân adlar
Ta ^ntlt dartıftr tüFkine» Kidfar
İ\$muı.Şş stürtligtere d/2 dayng ideg

Şifcarçiler Şifwrgtıht utıutfrmy
Kıtfa kuçyirijî ug tavuk tudmuş
Hısem kfiçoldt • S&& Cârınış

Öz hakkımız için et ayog ideg'

Bdki Kaşkay il fctlorijini böylesi ^cn-Juklarla dolu evsi-/ barksın Isılarında, şırım tazla bir yer luimudüğünü düşünenler alabilir Amnk sürekli yışiicikları bölgenin, :iSi EajjKitylu ilLiküdcLc ederi inamların arasında, mıtarını binEcrccuıdcn birinin tokurdıtyuTi bu itenba pbi. günlülerin larbılıinna mutluluk vcrcıı, zorluk l-mıaTi v illmayan ve parç>httpm)aynı bir çok kulp vs cu>d;ı, gl.^1 çiçek ve tomurcuklar oluşitmiı gizli kiitihıyelkriu bulmuuası (i>büdir.'

Kaşkay fliri, Kaşkay limiti hislerine tercüman oldıt^u için Kaskaylıtıda şiare ve şaire büyük bir saygı VÜ sevgi Pıı^muçıur. Zateı Kaşkiiyor'ın bs^ka bir yoll> da bu hislerini dils getirme ştom .Nık gibitür.

Hır vok Türk hıvu glbi, Kaşcnv Türkleri Ak pcf tk. acı ve iyili olayla karşılaşmışındır Aucuk luulcreit bdirleme*. guıckır ki. o^ımıii ^ c ya^ım omninin düşük olması scbcbıjk Kitgküy ilindeki Şâir ve-yü^rliını nTia>i koyduklın eyerleri» çoğu çeşitli sebeplerle basılıp yaymhnaıflk gütıUmıı/er k:<3*ır nlii^unünuıtır. Bit/L eserler basılabılmışe' ilisniornıni ŞılıSı gayretlcH s;iy^iınc: ulumsun'.

Mtı'zun

Kaşkaylar'ın cu Önemli şâiri olao Ma'/un. 1330 plmda Kaşkay ilinde doğmuştur. Mır/a Mn'/ııı isıüyle bilinen, M^Vm ıllıllıllıllı Mıııııııud İbrolüıı hakkında ctfafırl bilgiye sahip değiliz. Babası Süyyid Ali Rı/ia, Kulgiln'ını ileri gelenlerinden Şuyly Habil'in kübilesindendir, Anıssı dt' Anteı lıı fa andandır. Şair bu dörtlögüne

Ma'ısw< Kaşfoı'dz tafsilı cöhdur

Âtası sadıt-t Kuhgılılıdır

Anası Kaşkat Kadılı meşhur

Menzili Şra2(kr aslı ifeytt Habilı'

Bilgili bir şâir ve VEZİT oton Vı'/jm'uuı, scr^u cok eskilere, muMemeJen Kaşkay aşiretinin lını'ını güıncınc jtıldıı,i villarü ve Kaşkay ılt;ıul^ııın makamıTUi, tall-t ilim t ailesine kadar it/amr K^cip, fchuanıe okujıcısı ve ıku! \üncticıııı gibi görevlerle aşiret büyüklerının YHıEıI(J;I lit./meılc uegpıl oJmuşlur Mensup olduğu knııılc. Kaşkay aşiretine -ıcuuaula dııııl olmuştur Ma'zım ÜJI o kabıtcoan nçüncıı nesi in d ididir Çeşitli ilim üdnıul;ınıdafı vo kendi kabılıcmdeki bıııuıııııııııı l-arşca ve Arapça öğrenmiş. Ampça ve İslamî ilimlerde derin bıı bılgı bııııııııı sulup olmuştur Kır'su vu fudıslerlc ilpjlı ^«h^niahir da yapmıştır. Bir süre sonra okul yöneticiliğine başlıfıTuş İ0111,1 Şordcıdüur kabilesinden Kelanter Hacı Babalıım'ın vüıııııııııı omm çocuklantın eğilimi ile mcggıt olmuştur.

•Dahî sonra buradan ayulardfc KırşayTar'ın güçlü ilham Muhanınied Kitî Han'in yanında. MITTI fmlirm Hdıyü ilhan için şehname okuyarak günlerini geçirir. Muhanrocü Kuli Han'ımı yanındı *Mnl.vun* malktoKulı şiirler de sfylenişşir Burada ^iriikAÇ vıl foilçtığı belli değildir Anttk hradüü iitucycHik ayrıldığı benidir:

Zulmanın dergâhım kura hi-hahsp

Yegenler desgâh tm-iemani btr gün

tıyefek, MuliLinincd KuJi ftan'iu jücnlfiriniü yapıuş olduğı hakstlıklara dayanamayan Ma'zun oradan da ayrılır.¹

Bir süre şslü ve k'Kiibafuda ^ihiilrdcn Mfi"Zün, tsfıjtan'da va?rığı hırıasıde sayesinde Şehzâde Zelh! SuJutLJİe tanısına fnknmı hırlur, kendisi dt *yayar oU* in Zelh SulLin., Kiişkayü çiriü bısıdcSüü licğaiü ve öndür bir şiir pzinasını isler Ma'zun bittüü it/^iüoc şu inçmlarlıt haklayan şiirini iü yler:

Bir gün Şvıfr-t safohan jilhokikat reŞk-ı rs>andır

Çeraç< içsjrn-l kanpQV'Totü-t siltu's-tifittorKtur

"Gıt sultânın lüpjim gider ve Ma'7ın'u ödflilendirerek, ^Bundan sonra Nfahzun yerine MaV.nn nınlıHSim bıJjri, liç kimseden çekinmeden iyi ve tarılış şv-leri eleştir. "Htç ki inse SıJH itihaisy. edenie^'ecck" diyerek ün kmüüsiürü ;[ır Burd:m Süno şâirin yazdığı büLin iirJerincd Mn'zun nüühlrsün kuNardıyü ivayefi edilmektedir⁶

Daha sonra Kaşay il licji Ali KuJi 1-uu'tn ffinında lı^rısl eden Ma'zun keddianc yapılan h;ıksızıkLiia dnf,ınnmflir. ve "İ7 />^füt ^;ı^:^ fiitn? flf il men./ Bege geçirdiğim ay ve ile hak" iktusrafırfıyla büçü_v;nj uzııı bir mckıup hırıkarak oradan da ayrılır.

Ma'zul il •gururlu ve Jussas bir yapıya sahip olduğundan ^ördüSd biliiin haksızlıkları ^ikiıııııııııı saylcımi& bu yıldııııı de çoğü amitin il (aşircı) idarcıllrı il? karşı karcıya gclnişir. Çestli sebçplerlt ;ok ssi'diğı Kaçtaı¹ ilinden bir S(jrc ajrı yaşayan "li\,;rL. bu haüüüha şd>le dik gotınışıir.

Tacik Sıfat üjımu>;ım

&tr modisiüir Uakuhek 'de kalmuşam

Bir ierafo Fihırdıyih nü ineni

Zerd İt Z3 'ıfoctk-stfol o/muşam

*Korhıram ke *puv\$ viımaytı il meni*

Müddetdir ki il sovuşmuş gözümnen

Bi-lâh ititb £&ı kesilib dıztmnen

'Azsp cıfvânduuti itdi dul m?â

Tâ'ı if'var • yttUaşlor j<&re kanı

Kırh rrsfndBii kurştı fceımtı pü/mı

Uzdi kuyruktum ktrfıtlı yat unu

Tıtlı vevânıtdıtm irdi hu! meni

fâ&r hm rn/Mtin ahvatıtmî stese

Tur'dan uçan dahi ı/üşmez kafese

Dıruh'JİY&Titlib giderembesse

İmam Kay ü bc\$hâr\&d\$ bu! mani

Ma Sân Şyer rte dnfuşmam ne gülem?

fŞıttnat Mtefpbfı m çim? kılam

.Sazı sıttk zen'z&m.iz bülbülem

Hiç bağçada kabul î/Imez gül meni⁸

Belli kf sâİTızun bir imtdet Sûaz çduİHin byüsmđji birluüün [Jukuhek kö;ı(ndç üüimtl elni&ır. Buıady ban#t sebeplerle kaldıT belli değildir. Buyuk bir ihtimalle bnrddii kılması kendi isteği dı&ınd;! cınuu^lur Yukıındiiki mı statordan dii iin^şılacağı gibi Dıfıcuheklı bir Ja/fa cvİEinni? ve bunım sikini ihımın yışamı^lr. İlınden H>Π kalarak kendi bcılı^mi yıındığiini "Tatik-itfat ûlutuçatıı" sü^CııyJt belirtmektedir.

Güçlü bir ŞÜT Q\IV\ Ma VARı, Tırkçe şürkr >yıundy FırHç^ gürlr de söylemiştir. Fars^1 şiirİlrhdç Sa'dİ ve Hâfr^m TCSİH görölür.

M^V.ın'fin çoctıklıin hal^ndi] fıızla biEgi vaktur. gevh Mabİfi litesından biliyle evlenen Cüvaliir Sıllim izninde bjr kır^ çotu^tı olduğu. Çevrim Sulian'ı dıgei bir aşiretin şftin Oİİİİ Hüseyin Ali BC;l Saratı'nin o.^u Zülükâr¹la evlendınnck isler Fakal bu iki Çİr çocuğunun evliliği gerçekleşmez.

Mu-Tim 1313 (IS95) yılında Şiran'da \efal c(mi\$(ir. Şühzdde Mansur'un lia/ircsiinde j;ömiliidnr. Aıs^K gümluullzde inc^nndan bir c&r k^hnam^rır,

Mü'zun'un kendisinin neşrelliğt -.üya kendi «niKimndib yayınlanmış toplu bu' eseri yoktur. Ötüjiiüudcu 'OU-L Şiüübiu Şahba/Î u^im aure Ka^jy lli'ri gezerek Ma'zıu'ın şiirlerini derteiniş ve 1 İ?S7 yılında yayınlamıştır.

Cnğdag Kaşkay şiirine *ilmek* olarak Ali Ekbsr Hassnî'nin bir şiirini, Ma'zun'dan da dün örnek şiir alarak M^'zunu ^ Kaşkay şiirini Tiitfc okuyucusunu tanıtmayı dii^üi^duk

Her Ne Vardır 'Aşktadır

*Pvrvanvymnyör üstme çerâğa
Cûna yiteti al&yitiir dahi hiç
Sükseler-çenedini haşinn aytqtı
Bend-be-bendim 'c^t evidir dahi hiç*

*Ete&ü rabbukum tabim çalanda
Dost w düşintm imihani kılanda
Dı/st sual idtndu cevah ulunda
Beyan Udim 'aş;c âdımı tiaHi hrç.*

- 3iff j-uimel SeVİb biri iff^dadır
- Biri dünya çjftmag için meşkeddir
- İiamu püçltr hsr ne vardır 'tışkdadır'
- Bu dünya hiç, sultâni kıç. \$dhi hiç

*Ifatil suttun lahtı npdmzdi bâda
Hamî fs\$.k oldu n/e dünyâda
Âtam r&ianet tHsun dirdi üstada
Oğluma ders-l 'aştıürged dahi hiç*

Kaşcaj Şâiri Ma'zui va Şôn

Bahui; ' ^ • • cd'i ^ iopt-tigtutu şîşana
Yt. I tlstuth Muçnfifitirr g&î şîşana
Mi.skın Mtt'si Tfî tilSr: kabri başına
Yazurî aman/ ' aşk evidir dahi hiç'

Yaşlılık, ildeil ayrılık, felakel ve dusüaiim ayrılığı konu jilan Ma'zon^un bir diğér >-ilti de şöyledir:

GiiL-uY(»| d ü j b n n Yai Eilcligidür
Fü-htü çtktfim nU.ç^fü/; cevrını
Hiç mallak abri/ub dett-gir apardı
Kocalkım âevânükıuu davran!
Kahpe felak virdi takdir âpmrtü

Bd Hnidıgım uşâfrhkri âttmt
Sır cavtmhkım gururum Vrttnf
Düşdükmfötek aidi gomlynn
Virdıgıl/i virdi dllgn- âpard\

Wrj*fIW's. 'öinnlutetu tıfildım tundan
fırsülüs 'ümrümlâpardışçytarl
Bir süHte ko.çaiık pittıdı âh âmân
O hundon kulana fı/^h- apwdı

Sâkî doldur hoh saf ola hoh dürd
De&i-bÜFÜ id felek eyler dgut^tldr
Dünyâ yiyâk âdâm kıta ecel faurd
ÇehJl hu suintdüü bir bir - Uyardı

Rafit itagutî Şinff3in/fen çıtan 'S&
fit-yittb kimin nahf-t 'dmrütü ihan yti
Daha z/fiftmexfter- ^m^âen akan \$u
Tedlfir îje giftues,.. lükdir âparâdî

Geşirdî arsaya uççe pil-ten
Burahdurâ cevşen geydütf l&fen
Nişçe İiajg£ ûzia TÛ/T v nitân-ten
Soçğı âparâdî

Sâhrab ifan kthvi burak cân-sitân
Fertngl'Ve nt&şhitr ttiât dâstân
Ûz min rûit&h bfiżtfy ildi âsmân
ÂÇII şir bitinden ŞtifnŞtr âparâdî

Ma'zun nâm
Menimînen rn&y içp.n yuh mey içmem
Gayrı U Öh hasat" perr n b&t şçmân
Hum pEtyfisI aranın báz-gir âparâdî¹⁰

'Aşıkî Mezhebi

Seni î için iyledim garbet ihtiyâr
Müddetâ innerî ayrâ
Göz yaşuyunan goyzfâmîşem latezâr
Sitemâ

Şûh u pedöyt nevmtig 'ayb it 'üe degti
üdü jâh isteme \$ i/ısutör ikgt
Teitetirtûttt zî\mkhi' bahtum vâ' degil
ISu dettf& Sâr&yûti öJtutmfett öy

Fi&nrde tahidh} bilmem ri&s/utûi'
Bızîmînrn driv u rtiezfiub secidir
'Âşika η mezhebi ma'şukesidir
Hiç yola wftnartern volumman ayrı

Men 'abes sevmecüm onu jftihendi
'Aktinen fjtutsdim 'aşka peyvendi
Apfmrđı keşân fat^ân kemendi
N/æ düşem totimnen ayrı

Peri-veş nâzenin hûyi be.steler
Ma'titn derîsidmezvân isteseler
Koymuşam voJ ûtfe bâsvin kesseseler
Başuma belâ yoh tfiftmtefl &yri''

SOZLL'K

'abes	: boş, saçma
ala^k	.salıklarla yapılarak ÜCCI kep; ilu kaplanan gûçnf çvi çadır
aluy	: alev
apar-	: götürmek
arsî	: arsa, pazar
'ays	• İjıtsayı^ yiyip içme. 2n'kvesafı
bad	: rüzgâr
bahye vur-	III.BII'&EVI çnkü^ık vflü^sulıİTiicyıbİTtlııüülgdikıneh- 1 VaiHDin ag^ıuj Ö^EI bir İgne ve ipkıc dikınök. : kanat, kol, pazu,
bâz	: doğan (kuş)
bend	: b<ıf, dtifeiin
bes	: yeter, kâfi
bt-hnd	: sınıma
bİJe	; böyle
bi-tâl	ı aÜCSH* yoranı, bilicin
cân-sitân	:cân çıkartıcı, ruh alıcı. Beta. Güzel
ciüü-ı	cihrin-liin ; çi\Mm göslcren kadılı
tîir id-	: hıalcr vermek. hlİfirtDtk,
fpv:m	; £Bfıf
revsm	; zırh
^ad-	; karşılanmak, anılmak, söyleninck
ÇCİİK	ı fitil, imim
çin bt-^in	: kıvrım kıvınnı, büküm bürLüm
damağ: çau id-	• ızöî^iiliıçınak.rfııtLî olmak

Kırkıy şairi MH'am vt ŞM

'le&t-hüru	: kuvvoi, kudret, U-ıLüjklık. znfer
dest-gir	: yiuümcj, lumcı. iuuavoiö
dün	: böylesin
dilgir	: alınmış, kılbi^ırtk
üii J:Yıı*, U-	: diri İl mc, jyıtga kitldimki]. kumu
dukiıltk	: İran'ın Fiirabülficftinüçbif jtriç^ını.binin'
d ütÜ	: mriu
d ayağid-	: kenciletmie, birleşnCj elde verme
eiestü bi-rabbikum: "ben sisin Rabbimz degü raiyim'?" dediği zaman,	
İosanJiınyaradılış başlangıcı,	
em	: ilac
ffııglr	: Eilcı
gam-ı hicran	: ayrılık acısı
gelzar	: göl hahçest çiçekçilik
gıleylıg	: çlkAvcı, hoşnutsuzluk
göyerd-	: canlandırmak, yetiştirmek
güleş üzlü	: giılç ydzlO
hmnu	: oıThinn litniıunı,büti"m insanlar
hansı	: hangi
	: diken
hem	: bükttk, kambur
hoh	: ister...
W	: demirde >ıjşay.in küçük bir baltk
id-	: etmek, yapmak
ıhtiyâr-	: seçme, seçme hakkı
11	: I, mcnitekl. d. 2. Ka&kıy aşireti
kari	: cadı
bas-	: kumluk
keintd	: ...

Muhittin ÇELİK

keşânı keşîin	: zorla, çeke çeke götürmek.
kırh-	: kesme
korşa	: kuşak, belbağı
köç-küç	: göç
könc	: köşe, kuytu
köylüm	: gönlüm
kulü koç	: yaban koçu, dağ keçisi
ma'şûk	: sevilen, sevilmiş
matla b	: 1. istek, istenilen şey 2. çözümlenmesi gereken mesele, proplem
meşk	: çalışma, alıştırma, eğitim
nahl	: 1. Hurma ağacı. 2. Gelinlere yapılan ağaç
nebat	: bitki, mec, çok tatlı şey için kullanılır.
necd	: Arabistan'da bir yer İsmi
neda	: gözü yaşlı
nesmân	: güzel, hoş, değerli.
nûş	: içen. içici. Zevk ve sala
oyağ id-	: haberdar etme, uyandırma
para para	: parça parça
pejmürde	: başıboş, sorumsuz
perî-veş	: peri gibi, çok güzel
pervane	: geceleri ışığın etrafında dönen kelebek
per	: kanat
pervaz	: 1. Kanat açmak, uçmak. 2. Uçan. uçucu
pil-tan	: fil gibi iri, fil vücutlu
pozğun	: bozgun
pûç	: boş ve faydasız şey, İçi boş
rûbâh	: tilki, Mec, kurnaz,
sal-	: yapmak, etmek, koyuvermek

Kaşkay Şâiri Ma'zun ve Şiiri

şid	: süt
sil	: sel
silâb	: sel, (aşkın suyu
simin-ten	: gümüş tenli
sink	: kırık
siri	: sürü
siyadet	: seyyitlik, efendilik, beylik, sahiplik
sovuş	: savuşmak, gitmek, bırakmak
sümüg	: çadır direği
şah u gedâ	: dilencilerin şahı
şecî	: cesur, yiğit
şikarçi	: avcı
şûr	: şamata, gürültü, tuzlu
tad-tat	: 1. Türk olmayan, yabancı 2. Fars soylu halk
tapul-	: bulunmak
tar	: siyah, koyu, açıkça görünmeyen
temennan	: temenni, dilek, istek
zer-beft	: altın sırmalı kumaş
ziyâd	: çok, fazla, aşırı.

DİPNOTLAR

- 1- Novzer Danişur **Kaşkaî**, **Nağmeha-yı İi Kaşkaî**, 1987, Fars, s. 136.
- 2- Şahbaz Şahbazi. **Kaşkaî Şiiri Ya Asar-ı Şuara-yı Kaşkaî**, 1987, Şiraz, s. 18.
- 3- Novzer Danişur **Kaşkaî**, **Nağmeha-yı İi Kaşkaî**, Muhammed Behmen Begi'nin
- 4- **Buhara-yı Men İi Men**, Novzer Danişurım **Nağmeha-yı İi Kaşkaî**, Muzaffer Kahramanî'nİN **Tarih-i Vekayî Aşayir-i Fars**, Menuçelır Keyani'nüı **Siyah Çadurha** adlı eserleri gibi.
- 5- Şahbaz Şahbazi, a.g.e., s. 52.
- 6- Şahbaz Şahbazi, a.g.e., s. 21.
- 7- Şahbaz Şahbazi, a.g.e., s. 21.
- 8- Şahbaz Şahbazi, a.g.e., s. 22.
- 9- Şahbaz Şahbazi, a.g.e., s.
- 10- Şahbaz Şahbazi, a.g.e., s. 6.
- 11- Muzaffer Kahramanî Ebiverdi, **Tarih-i Vekayî Aşayir-i Fars**, 1993, Tahran, s. 479.
- 12- Şahbaz Şahbazi, a.g.e., s. 27.